

‘Vergeven als christelijke deugd’ (Kolossenzen 3: 9b-17) zondag 19 januari 2025

Gemeente van Jezus Messias

Sinds 2 januari kun je in het grootse ‘Oorlogsarchief van Nederland’ online opzoeken wie in dit archief genoemd wordt. Via ‘Oorlogvoorderechter.nl’ kom je bij 300.000 namen van mensen die verdacht werden van collaboratie met de bezetter. Populair gezegd: je kunt via internet gaan zoeken naar wie ‘fout’ was in de oorlog. Het ‘Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging’ beslaat vier kilometer aan dossiers. Een oneindige bron aan informatie over een donkere periode uit de Nederlandse geschiedenis.

Maar wie was nu ‘goed of fout’ in de waanzin van de Tweede Wereldoorlog. Dat is niet zo simpel te beoordelen. Trouwens het gaat nu al weer helemaal mis, omdat je online alleen op zoek kunt naar namen. De bijbehorende dossiers zijn niet online te bestuderen. Via ‘oorlogvoorderechter.nl’ krijg je een naam, zonder de context erbij. Juist de context helpt om te oordelen of iemand goed was of fout. De situatie waarin iemand heeft gehandeld, is noodzakelijk om tot een uitspraak te komen.

‘Goed of fout?’. Terugkijkend op de geschiedenis blijkt er een groot grijs gebied te zijn. Er is vaak te snel geoordeeld. Zeker vlak na de oorlog was er sprake van een grote vergeldingsdrang. Tijdens ‘Bijltjes-dag’ zijn veel onschuldige mensen veroordeeld. Met als gevolg: onvoorstelbaar leed voor hun kinderen en generaties na hen.

De Joodse schrijver Elie Wiesel heeft in zijn boeken geprobeerd ‘goed en fout’ in de Tweede Wereldoorlog te onderscheiden. Het is hem niet gelukt. Hij meent dat het grootste kwaad in de crisis van de oorlog de ‘onverschilligheid’ is geweest. Het grootste kwaad is niet dat mensen goed of fout zijn geweest. ‘Dat de meeste mensen onverschillig waren is het grootste kwaad’, aldus Elie Wiesel.

‘Het kwaad regeert, omdat goede mensen zwijgen’. Het merendeel van de mensen probeert in crisissituaties te overleven door vooral niet op te vallen. Laat staan in verzet te komen. Vanuit deze gedachte was iedereen die gezwegen heeft fout. ‘Wie zonder zonde is, werpe de eerste steen’. De les uit de geschiedenis: ‘wees voorzichtig met oordelen’.

De jaren na de oorlog stonden vooral in het teken van oordelen en vergelden, in plaats van bezinnen en vergeven. Ook in kerkelijk Nederland was de roep om vergeving en verzoening weinig krachtig. Terwijl 'vergeving' toch een kernthema is uit het christelijk geloof.

In de voorgelezen brief van Paulus aan de gemeente in Kolosse lezen we: 'Verdraag elkaar en vergeef elkaar als iemand een ander iets te verwijten heeft; zoals de Heer u vergeven heeft, moet u elkaar vergeven.' Vergeving doorbreekt de heilloze weg van haat. De natuurlijke neiging van een mens die onrecht wordt aangedaan, is het nemen van wraak. Geweld roept geweld op. Wraak wordt gevolgd door wraak. Mensen, landen, volken zitten gevangen in een eindeloze spiraal van redeloos geweld. Het onrecht dat Oekraïne wordt aangedaan zaait wraak tot in de derde generatie toe. De vernietiging van Gaza is helaas een voedingsbodem voor een haast oneindige wraak vanuit de Palestijnen. Met altijd alleen maar verliezers tot gevolg. Het is juist de mogelijkheid tot vergeving, hoe moeilijk ook, die deze spiraal van geweld en wraak doorbreekt.

De gedachte dat God zich zonder voorwaarden over iedereen ontfermt, geeft vrijheid en ruimte. Vergeving is de baarmoeder voor nieuw leven. Het is de basis voor barmhartigheid. Je zou vergeving kunnen zien als het aanbieden van grond om te ontkiemen. Er kan weer worden gezaaid, opdat er geoogst kan worden. In plaats van het vernietigen van graan, van voedsel voor de gewone mens, kun je beter werken aan een hof van heden waar iedereen een plek mag hebben. Een menswaardige maatschappij begint bij elkaar vergeven, want vergeving leidt tot toekomst.

Vergeven in plaats van vergelden. Verzoenen in plaats van oordelen. Het is de sleutel om tot vernieuwing te komen. Tot verandering in relaties.

Hoeveel families weten zich niet gevangen in de hopeloze keten van schuld en wraak? Breuken tussen kinderen en ouders, grootouders en kleinkinderen, omdat er ooit iets is gebeurd tussen familieleden. Omdat de één de ander gekwetst heeft. Bedoeld of onbedoeld. Hoe vaak wordt niet een familielid veroordeeld omdat hij of zij zich niet aan vaak onbekende mores heeft gehouden? Wederzijde familie-culturen die botsen. Onuitgesproken verwachtingen waar niemand aan kan voldoen. In veel sociale verbanden gaat het mis, omdat mensen elkaar niet verstaan, begrijpen; vanuit onzekerheid, vanuit angst. Wat als je de ander dan eens vergeeft? Koninklijk: royaal. Zonder voorwaarden.

Nelson Mandela ziet ooit: 'Vergeving bevrijdt de ziel en drijft vrees uit'.  
Vergeven is een levenskunst, die je niet zo maar onder de knie hebt. Het is vaak de enige mogelijkheid tot verzoening, tot een nieuwe morgen. Waarom is vergeven toch zo lastig? Omdat we onze gekwetste ego's maar niet aan de kant kunnen zetten? Omdat we de ander niet als naaste, als kwetsbaar mens kunnen zien?

Hoe moeilijk we het ook vinden om de ander te vergeven, God is een bron die ons daartoe aanspoort en helpt. Wil vergeving doelgericht zijn, wil het concreet worden, dan is het belangrijk vergeving zonder voorwaarden aan te bieden. In zijn prachtige boek 'Onbelast' schrijft de Amerikaanse theoloog Miroslav Volf: 'Gods liefde is onvoorwaardelijk, omdat liefde het wezen van God is. Met God kun je niet onderhandelen. God sluit geen deals, God geeft. God is niet om te kopen. God is de vrijgevege gevege, die iets terug verlangt.'

Het is deze 'on-voorwaardelijkheid' die ik ons allemaal toewens. Vrijgevig zijn in vergeving, zoals de Eeuwige naar ons vrijgevig is. Door onszelf aan de ander te geven.

Helaas leven we niet in een cultuur van vergeving. Onze maatschappij is er eerder één van oordelen en veroordelen. Van het opeisen van je recht. Het roepen om wraak, de roep om strenger te straffen. Het 'zondeboksyndroom' is in opkomst.

Mensen die hun familienaam tegenkomen in het oorlogsarchief voelen zich schuldig en schamen zich. Zijn ze achterkleinkinderen van foute Nederlanders? Voor je het weet wordt jouw familie aan de schandpaal genageld. Terwijl slechts 20% van de namen uit het archief uiteindelijk is veroordeeld door een tribunaal. 'Laat de vrede van Christus heersen in uw hart, want daartoe bent u geroepen als de leden van één lichaam', aldus de brief aan Kolosse.

In deze maatschappij van polarisatie, van het roepen om het straffen van de veroordeelden, de claimzieke maatschappij, is de kerk geroepen om een gemeenschap van vergeving te zijn. Een vrijplaats waar geheeld wordt in plaats van geoordeeld. Waar ieder mens telt, ongeacht seksuele geaardheid, geloof of politieke overtuiging. Juist in deze week van gebed tot eenheid van kerken, mogen we werken aan deze vrijplaats. Wij zijn als verschillende kerken geroepen om het tegendraadse geluid van vergeving te spreken.

Ik zou het nog willen verbreden naar een gebed voor de eenheid van godsdiensten. Dat we samen met moslims, Joden en andere gelovigen mogen bidden om vrijgevende vergeving.

Om deze vrijplaats te onderhouden zijn ambtsdragers nodig. Mensen die zich geroepen weten om anderen onverdeeld het leven te gunnen. Gewone, modale mensen die met hun talenten deze vrijplaats concreet te maken. Als gemeente zijn we dankbaar dat we in deze viering van eenheid twee mensen mogen zegenen. Laten we blijven bouwen aan een vrijgevende gemeente.

Moge het zo zijn.

Jeroen Jeroense  
De Ruimte  
15 januari 2025